

СТРАХОВІ ПРИНЦИПИ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ФОРМУВАННЯ СТРАХОВИХ ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

О.Т. ПРОКОПЧУК, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

У статті сформовано та представлено авторський підхід щодо класифікації фундаментальних страхових принципів загалом та їх специфічної групи, що функціонує у агрострахованні, зокрема. За результатами дослідження фундаментальні (базові) страхові принципи класифіковано у три основних групи: перша – принципи, що використовуються як основа процесу організації й ведення страхової діяльності (група основних страхових принципів); друга — для управління ризиками діяльності страхових компаній (група додаткових страхових принципів); третя — для включення до договору страхування особливих клаузул (група вибіркових страхових принципів).

Окрім того виокремлено сукупність принципів, що є специфічними та функціонують у агрострахованні формуючи методологічне підґрунтя для розвитку та поширення страхових відносин в аграрному секторі економіки, до яких за результатами дослідження віднесено наступні принципи: добровільності участі, взаємної зацікавленості, тарифної обґрунтованості, продовольчої безпеки, субсидування та фінансової стабільності. Така систематизація дозволить належним чином скоординувати професійну діяльність учасників як страхового ринку, так і агрострахового його сегменту спрямовану на нейтралізацію ризиків різної видової сукупності.

Ключові слова: агростраховання, принципи страхування, страховий захист, сільськогосподарські ризики, страхові компанії; агровиробники та агростраховий ринок.

Постановка проблеми. Функціонування агрострахового ринку та, відповідно, формування системи страхових відносин в аграрному секторі економіки базується на певних принципах, що визначають основи функціонування суб'єктного складу агрострахового ринку в розрізі фінансових, економічних, організаційних та правових складових.

Дотримання фундаментальний страхових принципів забезпечує можливість досягнення збалансованості майнових інтересів учасників страхових відносин.

Змістова основа страхових принципів регламентує систему цінностей ключових суб'єктів страхового ринку при укладанні агрострахових угод.

В цьому контексті слід зазначити, що пізнання методології страхування потребує однозначного трактування сутності принципів останнього, що є основою формування страхових відносин в аграрному секторі економіки.

Відтак, страхові принципи є основою страхової діяльності, що супроводжують усі етапи страхового процесу починаючи із переддоговірних відносин, далі продовжуючи супровід договірних відносин і закінчуючи участю у постдоговірних їх видах.

За своєю суттю принципи агрострахування дозволяють належним чином скоординувати професійну діяльність учасників агрострахового ринку, спрямовану на нейтралізацію ризиків різної видової сукупності, відображаючи основоположні засади, що забезпечують відповідні умови реалізації інтересів всіх учасників означеного ринку в розрізі як соціальних, так і економічних їх видів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти пов'язані з особливостями функціонування українського ринку страхових послуг загалом та агрострахового його сегменту, зокрема досліджувались низкою вітчизняних вчених та практиків. У своїх роботах вчені досліджували основні тенденції розвитку означених ринків в цілому та окремі проблемні аспекти їх розвитку, вивчали особливості страхового законодавства, з'ясовували специфіку структури досліджуваних ринків.

Теоретико-методологічні засади страхування широко відображені у наукових працях вітчизняних дослідників, зокрема: Ю. Алескерової, В. Базилевича, В. Борисової, О. Гаманкової, О. Віленчука [1–3], В. Дрануса [4], О. Лобової [5], Ю. Лупенка, М. Маліка, М. Мальованого [6], М. Мних, І. Михайловської [7], С. Навроцького, О. Непочатенко [8], С. Осадеця, Л. Тулуша, Ю. Улянич [10] та інших.

Значний внесок у становлення сучасної теорії і методології аграрного страхування зробили зарубіжні дослідники П. Верхоеф [14], Н. Дженсен, Дж. Глаубер, Дж. Грабер, Н. Зарковік, Д. Маєрс [11], С. Мапфумо, І. Марчетти, О. Махул, К. Пфайффер, Дж. Рот, М. Солана, С. Статли, Дж. Фогарассі [14], Ф. Хенке та ін.

Незважаючи на значні наукові напрацювання щодо даної тематики є доцільність подальших наукових досліджень у страховій галузі в секторі агрострахування у зв'язку з постійними трансформаційними змінами на вітчизняному агростраховому ринку.

Методика досліджень. Для наукового вирішення поставленої у статті мети використано загальнонаукові методи наукового пізнання та дослідження економічних явищ. Теоретико-методологічною основою дослідження є, в основному, праці вітчизняних науковців і практиків, а також зарубіжних вчених, що займаються дослідженням ринку страхових послуг загалом та агрострахового його сегменту, зокрема. У статті використано такі методи дослідження: абстрактно-логічний, порівняння, монографічний, графічний та наукового узагальнення.

Мета дослідження. Метою статті є відображення концептуальних підходів до конкретизації принципів страхування як методологічного підґрунтя щодо функціонування і розвитку страхових відносин в аграрному секторі економіки.

Результати досліджень. Принцип (лат. *principium* — початок, основа) — це твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве, неодмінне [3, с. 185; 8, с. 574]. У науковій літературі принципи інтерпретуються як основні ідеї, керівні положення, що визначають зміст і напрями певного виду діяльності, що з одного боку виражають закономірності, з іншого — являють собою найбільш загальні норми, які діють у всій сфері й поширюються на всіх її суб'єктів. Ці норми або прямо сформульовані у відповідному законодавстві, або виводяться із загального змісту діяльності [5, с. 72; 6, с. 192].

Принципи страхування визначають сутність і способи здійснення страхової діяльності виступаючи сполучною ланкою між основними закономірностями розвитку й функціонування суспільства та страхуванням [1, с. 88, 7, с. 158]. При характеристиці різноманітних систем, зокрема системи страхового захисту в аграрному секторі економіки принципи відображають суттєві характеристики, що відповідають за правильне її функціонування, без яких вона не виконувала б свого призначення.

Слід зазначити, що розкриття сутності базових страхових принципів формує можливість з'ясування сутності, аргументованості необхідності і визначення специфіки побудови та функціонування суспільних страхових відносин.

Зупинимось на інтерпретації сутності фундаментальних (базових) страхових принципів, що є основою процесу організації та ведення страхової діяльності загалом та агрострахової, зокрема. Послідовність розкриття останньої здійснимо відповідно до рис. 1, де фундаментальні страхові принципи диференційовано у три основні групи: перша група — основні страхові принципи (страховий інтерес; страховий ризик; суброгація; максимальна сумлінність; страхове відшкодування; формування страхових резервів; контрибуція; реальність, повнота і доступність страхового захисту), що є основою процесу організації та ведення страхової діяльності; друга група — додаткові страхові принципи (співстрахування; перестрахування; диверсифікованість; конкурентність), що є другорядними та пов'язані з управлінням ризиками діяльності страховика; третя група — вибіркові страхові принципи (франшиза), що використовуються для включення до договору страхування специфічних умов та застережень (клаузул).

Розпочнемо із ключової, першої групи фундаментальних принципів страхування формуючих основу процесу організації та ведення страхової діяльності.

Принцип страхового інтересу. Дотримання означеного принципу пов'язане із функціонуванням економічної моделі (основою якої є попит і пропозиція на страхові послуги), що описує процес ціноутворення на страховому ринку.

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ СТРАХОВІ ПРИНЦИПИ

I група основних страхових принципів

➤ використовуються як основа процесу організації й ведення страхової діяльності

страховий інтерес	максимальна сумлінність	контрибуція
страховий ризик	страхове відшкодування	реальність, повнота і доступність страхового захисту
суброгація (зустрічний регресний позов)	формування страхових резервів	

II група додаткових страхових принципів

➤ використовуються для управління ризиками діяльності страхових компаній

співстрахування	конкуrentність
перестрахування	диверсифікованість

III група вибіркових страхових принципів

➤ використовуються для включення до договору страхування особливих клаузул

застереження (франшиза)

КЛЮЧОВІ АГРОСТРАХОВІ ПРИНЦИПИ

принцип	інтерпретація сутності
добровільність участі	передбачає свободу вибору страхової компанії, схем страхового захисту та страхових продуктів в їх межах
взаємної зацікавленості	враховує інтереси усіх учасників агрострахового процесу
тарифної обґрунтованості	передбачає застосування страхових тарифів відповідно до ймовірності реалізації ризиків
продовольчої безпеки	виконання зобов'язань України у сфері міжнародної торгівлі
субсидування	передбачає застосування механізму державної підтримки через субсидування частини витрат агровиробників на страхування
фінансової стабільності	забезпечує агровиробникам можливість отримання страхового відшкодування у разі настання страхового випадку

Джерело: власні дослідження автора

Вияв страхового інтересу ключових суб'єктів страхового ринку реалізується по різному: страхові компанії максимально зацікавлені у розширенні страхового бізнесу і відповідно збільшенні усіх показників, що звідси випливають (укладені угоди, зібрані страхові премії і т.д.), натомість страховий інтерес страхувальників пов'язаний із нейтралізацією ризиків різної видової сукупності.

Принцип страхового ризику. Страховим ризиком визнається певна подія, на випадок якої проводиться страхування, маюча ознаки ймовірності та випадковості настання.

Ключовими характеристиками ризику, що мають суттєве значення для страхування, є:

➤ частота настання події з позицій місця та часу – визначає ступінь настання страхових випадків у видовому розрізі страхування (визначається кількісним відношенням страхових випадків до страхових угод або застрахованих об'єктів за певним видом страхування). Слід зазначити, що об'єкти пропоновані на страхування, різняться різним ступенем небезпеки — у

➤ практиці досить поширеними є відрізки часу різкого підвищення страхового ризику (спостерігається суттєве зростання кількості несприятливих подій, що мають негативні наслідки);

➤ тягар наслідків (величина збитку) — інтерпретується як матеріальний збиток, що нанесений страхувальнику внаслідок страхового випадку. На основі розміру збитку (з урахуванням системи страхового забезпечення) здійснюються розрахунки страхового відшкодування.

Ключові умови, яким повинен відповідати страховий ризик:

- досить висока ймовірність виникнення,
- відсутність залежності від бажання сторін, що беруть участь у страхуванні,
- випадкова подія, що не має прив'язки до часу, місця і масштабів збитків,
- не носить глобального характеру (наприклад, бойові дії),
- тягне за собою суттєві збитки, що можна оцінити в грошовому еквіваленті.

Принцип суброгації. Даний принцип пов'язаний із можливістю зменшення витрат страховика, що пов'язані із відшкодуванням збитків страхувальнику (або третім особам) шляхом їх перекладання на особу, винну у настанні страхової події.

Таким чином, означений принцип використовується у страховій практиці як можливість поділу розміру збитків між основним суб'єктним складом страхового ринку.

Принцип максимальної сумлінності (найвищий ступень довіри сторін) передбачає взаємну довіру сторін-учасників страхових відносин, характеризуючись здебільшого морально-психологічним характером. Взаємодія основного суб'єктного складу страхового ринку повинна відбуватися на засадах

відкритості, демократичності та прозорості у процесі переддоговірних, безпосередньо договірних та постдоговірних етапах страхової угоди.

Принцип страхового відшкодування. Ключова виразна ознака даного принципу полягає у реалізації підходу щодо розміру страхового відшкодування, який може покривати збитки страхувальника, що сталися у результаті настання страхової події. Відтак, здійснені страхові відшкодування не повинні приносити прибутку страхувальникові.

Принцип формування страхових резервів. Ключовою особливістю фінансів страховиків є виділення у складі залученого капіталу страхових резервів. Необхідність їх формування обумовлена імовірнісним характером страхових подій, невизначеністю моменту їх настання та відповідно розміру збитку. Для здійснення страхових виплат страхова організація повинна мати у своєму розпорядженні спеціальні грошові ресурси, наявність яких гарантує виконання зобов'язань перед страхувальниками.

Принцип контрибуції. Даний принцип формує право страховика звернутися до інших страховиків, що за реалізованими полісами несуть відповідальність перед означеним страхувальником з пропозицією розділити витрати з відшкодування збитків. Цей принцип у страховій індустрії застосовується для обмеження недобросовісних страхувальників від бажання застрахувати одне і те ж майно (або життя і здоров'я) кілька разів (у різних страховиків) з метою отримання надприбутків.

Принцип реальності, повноти і доступності страхового захисту. Повнота, доступність та своєчасність отримання страхового захисту у разі настання страхової події — головна ідея закладена в основу укладання договору страхування з боку страхувальника.

Другу групу фундаментальних страхових принципів формують додаткові страхові принципи, використання яких пов'язане із управлінням ризиками діяльності страхових компаній.

Принцип співстрахування. Передбачає страхування об'єкта за одним спільним договором кількома страховиками, з означенням в угоді умов, що визначають права й обов'язки кожного конкретного страховика.

Принцип перестрахування. Перестрахування є специфічною областю страхових відносин та являє собою процес вторинного страхування раніше застрахованого ризику з метою забезпечення платоспроможності страхової організації. Необхідність даного принципу передбачена потребою у зміцненні фінансового капіталу як страховиків так і перестрахувальників щодо забезпечення страхового покриття ризиків масштабного характеру.

Принцип диверсифікованості. Суть даного принципу пов'язана із поширенням активності страхових організацій за рамки основного бізнесу, що зумовлено необхідністю забезпечення достатньої економічної спроможності для виконання взятих на себе зобов'язань за діючими страховими угодами.

Принцип конкурентності. Конкуренція на страховому ринку є фактично домінуючим фактором його розвитку. Ринкові умови функціонування страхової індустрії вимагають виокремлення товарів страхових компаній із визначенням

таких їх властивостей, що дозволяють отримувати страхувальнику більшу вигоду порівняно із товарами страховиків-конкурентів. Переваги для страхових послуг в першу чергу визначаються через здібності та компетентності персоналу страхової організації, рівень фаховості і креативності якого безпосередньо впливає на вибір страхувальниками послуг конкретної компанії.

Третя група фундаментальних страхових принципів складається із їх вибіркового видів, використання яких пов'язане із можливістю включення до страхової угоди різноманітних застереження та специфічних умови (клаузул (лат. *clausula* – виключення).

Принцип франшизи. Одним із таких застережень або клаузулою у страховій угоді є франшиза, що встановлюється для визначення оптимального розміру страхового зобов'язання із виплат за договорами, які укладаються за іншими, ніж страхування життя, видами страхування.

Завдяки застосуванню франшизи досягається ефект зацікавленості обох суб'єктів страхових взаємовідносин. Даний принцип передбачає утримання частини ризику на відповідальності страхувальника, як наслідок останній стає більш зацікавленим вжити превентивних заходів, щоб зберегти здоров'я, майно або знизити ризик відповідальності перед третіми особами.

Наявність франшизи скорочує кількість дрібних претензій, спрощуючи розрахунки між суб'єктами страхових відносин в розрізі страховика та страхувальника у випадку заподіяння дрібних збитків об'єкту страхування, підтримує стійкість страхових операцій шляхом економії коштів страхового фонду, а також підвищує відповідальність страхувальника за виконання умов договору страхування, що в цілому сприяє оптимізації виконання страхових зобов'язань.

Розглянувши фундаментальні страхові принципи, що формують основу та передбачають специфічні умови процесу організації та ведення страхової діяльності загалом, зупинимось на ключових принципах, що є домінуючими у агростраховій його частині, зокрема. До ключових агрострахових принципів за результатами дослідження віднесено наступні принципи: добровільності участі, взаємної зацікавленості, тарифної обґрунтованості, продовольчої безпеки, субсидування та фінансової стабільності.

Принцип добровільності участі. Реалізація даного принципу пов'язана із забезпеченням добровільності участі агровиробників у процесі страхування. Укладення страхової угоди, відповідно до даного принципу, між ключовими суб'єктами агрострахових відносин відбувається на основі вільного волевиявлення сторін. Окрім того, ключові позиції угоди узгоджуються між суб'єктами агрострахових відносин, зокрема обумовлюється інструментарій (в розрізі ключових правил страхування, наявності клаузул іт. д.).

Принцип взаємної зацікавленості. Слід зазначити, що суть даного принципу пов'язана із взаємною зацікавленістю суб'єктів агрострахових відносин у їх провадженні. Наразі агровиробники гостро потребують ефективних інструментів управління найрізноманітнішими ризиками. В сучасних умовах господарювання домінуючі позиції належать не скільки ідентифікації ризику, а

стільки розробці відповідних заходів, що пов'язані із його усуненням чи зниженням дії. Серед стратегій управління ризиками домінують дві групи: перша – включає стратегії, які агровиробник безпосередньо використовує для уникнення, запобігання та зменшення наслідків дії ризиків (інвестування, диверсифікація, зберігання фінансових резервів у ліквідних активах та ін.) та друга група – стратегії передачі (за певну плату) ризиків від агровиробників іншим суб'єктам господарювання (страхування, хеджування, укладання контрактів). Водночас, саме страхування визнається найбільш дієвим інструментом управління ризиками в аграрному секторі економіки.

Принцип тарифної обґрунтованості. Суть даного принципу передбачає застосування страхових тарифів відповідно до ймовірності реалізації ризиків передбачаючи, що останні відображають вартість об'єкта страхування за певний страховий період.

Принцип продовольчої безпеки. Даний принцип відображає здатність задовольняти потреби населення в харчуванні гарантовано наявністю відповідних ресурсів, потенціалом внутрішнього виробництва, незалежно від внутрішніх і зовнішніх умов (погроз) спроможність забезпечити сприятливу демографічну динаміку, збереження генофонду нації, сталість розвитку, інтеграцію країни у світовий економічний простір, суверенітет та незалежність. Слід зазначити, що вітчизняне аграрний сектор економіки вже багато років утримує лідерство в національній економіці і тому істотно впливає на наповнення держбюджету і в підсумку — на життєвий рівень населення. Водночас, все це потребує належного страхового захисту, що набуває особливо важливого значення в умовах суттєвих кліматичних зрушень та трансформаційних процесів на гростраховому ринку.

Принцип субсидування. Його суть розкривається у наданні державної підтримки агрострахованню у вигляді субсидування частини (встановленої відсоткової частки) страхових премій. Даний принцип є обов'язковим у більшості зарубіжних аграрнорозинутих країнах світу, натомість в українській агростраховій практиці носить переважно декларативний характер. Водночас, його застосування, принаймні на початкових стадіях становлення та функціонування агрострахового ринку є суттєвим стимулом розвитку останнього.

Принцип фінансової стабільності. Головною ідеологією агростраховання з позиції отримувача страхових послуг є можливість отримання страхового відшкодування в результаті настання страхового випадку, що в кінцевому результаті дозволяє останньому підтримувати необхідний рівень беззбитковості операційної діяльності.

Підсумовуючи викладе слід зазначити, що розглянуті агрострахові принципи є методологічною основою формування взаємовідносин ключових гравців агрострахового процесу, зокрема в розрізі нормативно-правових, соціальних, економічних, інституціональних та морально-етичних аспектів.

Висновки. Отже, страхові принципи є методологічною базою формування страхових відносин в аграрному секторі економіки та становлять методологічну основу дослідження.

Збалансування майнових інтересів ключових суб'єктів страхових відносин стало підґрунтям до класифікації страхових принципів в розрізі трьох ознак: перша – принципи, що використовуються як основа процесу організації й ведення страхової діяльності (група основних страхових принципів); друга — для управління ризиками діяльності страхових компаній (група додаткових страхових принципів); третя — для включення до договору страхування особливих клаузул (група вибіркових страхових принципів). Специфіка процесу аграрного виробництва, що пов'язана із численними ризиками різної видової сукупності обумовлює особливе формування взаємовідносин суб'єктів агрострахового ринку, що повинні ґрунтуватися на наступних принципах: добровільності участі, взаємної зацікавленості, тарифної обґрунтованості, продовольчої безпеки, субсидування та фінансової стабільності.

Необхідність практичної реалізації виокремлених за результатами дослідження специфічних агрострахових принципів пов'язана із забезпеченням ефективної взаємодії структурних елементів агрострахового ринку в розрізі його ключового суб'єктного складу щодо гарантування страхового захисту агровиробників, підвищуючи рівень продовольчої безпеки країни як на внутрішніх, так і на зовнішніх позиціях.

Література

1. Віленчук О. М. Взаємозв'язок страхового інтересу та страхового захисту при збалансуванні попиту і пропозиції на ринку аграрного страхування. *Економіка АПК*. 2016. № 2 (256). С. 84–90.

2. Віленчук О.М. Оцінка потенціалу розвитку страхування сільськогосподарської продукції в Україні. *Економіка АПК*. 2017. № 8. С. 56–64.

3. Віленчук О.М., Чугаєвська С.В. Методичні підходи до оцінювання пріоритетності бізнес-процесів на ринку аграрного страхування. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 3 (40). С. 183–190.

4. Дранус В.В. Страхування ризиків у сільськогосподарському виробництві. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького*. 2014. Том 16. 1 (58). 178–182.

5. Лобова О.М. Ефективність страхування ризиків підприємницької діяльності в аграрному секторі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. №3 (156). 70–76.

6. Мальований М.І., Прокопчук О.Т. Поняття та класифікація ризиків в сільськогосподарській діяльності. *Агропромисловий комплекс України: теорія, методологія, практика*: Колективна монографія. Під. ред. д.е.н., професора Ю.О. Нестерчук. Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2018. С. 190–196.

7. Михайловська І.М. Основні підходи до визначення сутності, структури та принципів інтернет-страхування. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. № 3. Т. 3. С. 157–160.

8. Непочатенко О.О., Юдін В.К. Страховий захист аграрних ризиків. *Мукачівський державний університет. Електронне фахове видання*. 2016. Вип. 2. С. 572–577.

9. Прокопчук О.Т. Сучасний стан та тенденції розвитку системи страхування сільськогосподарських культур в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2017. Вип. 91. Ч. 2: Економічні науки. С. 86–100.

10. Улянич Ю.В., Прокопчук О.Т., Улянич К.Ф. Зарубіжний досвід страхування аграрних ризиків та доцільність його застосування в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. Умань, 2013. Вип. 83. Ч. 2 : Економіка. С. 227–234.

11. Mayers D., Shivdasani A., Smith Jr., Board composition and corporate control: Evidence from the insurance industry. *Journal of Business*. 1997. Vol. 70. № 1. P. 33–62.

12. Nesterchuk Y., Prokopchuk O., Tsymbalyuk Y., Rolinskyi O., Bilan Y. Current status and prospects of development of the system of agrarian insurance in Ukraine, *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. Vol. 15. № 3. P. 56–70.

13. Prokopchuk O., Prokopchuk I., Mentel G. Index Insurance as an Innovative Tool for Managing Weather Risks in the Agrarian Sector of Economics. *Journal of Competitiveness*. 2018. Vol. 10. № 3. P. 119–131.

14. Verhoef P., Donkers B. Predicting customer potential value an application in the insurance industry. *Decision support systems*. 2001. Vol. 32. № 2. P. 189–199.

15. Zubor-Nemes A., Fogarasi J., Kemény G. Farmers' responses to the changes in Hungarian agricultural insurance system. *Agricultural Finance Review*. 2018. Vol. 78. № 2. P. 275–288.

References

1. Vilenchuk, O.M. (2016). Interconnection of insurance interest to the insurance company in case of balanced drinking and proposition on the market of agricultural insurance. *Economics of the agro-industrial complex*, no. 2 (256), pp. 84–90. (in Ukrainian).

2. Vilenchuk, O.M. (2017). Evaluation of the potential for the development of insurance of agricultural products in Ukraine. *Economics of the agro-industrial complex*, no. 8, pp. 56–64. (in Ukrainian).

3. Vilenchuk, O.M., Chugaevska, S.V. (2018). We methodically go to assess the priority of business processes on the agricultural insurance market. *Steel development of the economy*, no. 3 (40), pp. 183–190.

4. Dranus, V.V. (2014). Risk Insurance in Agricultural Production. *Scientific Bulletin of S.Z. Gzycki*, no. 16. 1 (58), pp. 178–182. (in Ukrainian).

5. Lobova, O.M. (2014). Effectiveness of Business Risk Insurance in the Agricultural Sector. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, no. 3 (156), pp. 70–76. (in Ukrainian).
6. Malovanyi, M.I., Prokopchuk, O.T. (2018). The Concept and Classification of Risks in Agricultural Activity. *Agroindustrial Complex of Ukraine: theory, methodology, practice*. Uman: publisher Sochinsky, M.M. pp. 190–196. (in Ukrainian).
7. Mikhailovska, I.M. (2015) Basic approaches to the value of the day, structure and principles of Internet insurance. *Visnik of Khmelnytsky National University*, Vol. 3, no. 3, pp. 157–160.
8. Nepochatenko, O.O., Yudin, V.K. (2016). Insurance protection of agrarian risks. *Mukachevo State University. Electronic professional Edition*, no. 2, pp. 572–577. (in Ukrainian).
9. Prokopchuk, O.T. (2017). The current state and trends of the development of the system of insurance of agricultural crops in Ukraine. *Collection of scientific works of Uman National University of Horticulture*, Part 2: Economic Sciences, no. 91, pp. 86–100. (in Ukrainian).
10. Ulyanych, Yu.V., Prokopchuk, O.T., Ulyanych, K.F. (2013). Foreign experience of agricultural insurance risks and the feasibility of its application in Ukraine. *Proceedings of Uman National University of Horticulture*, Part 2: Economics, no. 83, pp. 227–234. (in Ukrainian).
11. Mayers, D., Shivdasani, A., Smith, Jr. (1997). Board composition and corporate control: Evidence from the insurance industry. *Journal of Business*, vol. 70, no. 1, pp. 33–62.
12. Nesterchuk, Y., Prokopchuk, O., Tsybalyuk, Y., Rolinskyi, O., Bilan, Y. (2018). Current status and prospects of development of the system of agrarian insurance in Ukraine, *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 15, no. 3, pp. 56–70.
13. Prokopchuk, O., Prokopchuk, I., Mentel, G. (2018). Index Insurance as an Innovative Tool for Managing Weather Risks in the Agrarian Sector of Economics. *Journal of Competitiveness*, vol. 10, no. 3, pp. 119–131.
14. Verhoef, P., Donkers, B. (2001). Predicting customer potential value an application in the insurance industry. *Decision support systems*, vol. 32, no. 2, pp. 189–199.
15. Zubor-Nemes, A., Fogarasi, J., Kemény, G. (2018). Farmers' responses to the changes in Hungarian agricultural insurance system. *Agricultural Finance Review*, vol. 78, no. 2, pp. 275–288.

Аннотация

Прокопчук Е.Т.

Страховые принципы как методологическая база формирования страховых отношений в аграрном секторе экономики

Специфика процесса аграрного производства связана с многочисленными рисками различной видовой совокупности обуславливает особое формирование

взаимоотношений субъектов агрострахового рынка, что должны основываться на определенных специфических принципах.

Функционирование агрострахового рынка и, соответственно, формирование системы страховых отношений в аграрном секторе экономики базируется на определенных принципах, определяющих основы функционирования субъектного состава агрострахового рынка в разрезе финансовых, экономических, организационных и правовых составляющих.

Соблюдение фундаментальный страховых принципов обеспечивает возможность достижения сбалансированности имущественных интересов участников страховых отношений. Содержательная основа страховых принципов регламентирует систему ценностей ключевых субъектов страхового рынка при заключении агрострахового соглашений.

В этом контексте следует отметить, что познание методологии страхования нуждается однозначной трактовки сущности принципов последнего, что является основой формирования страховых отношений в аграрном секторе экономики. Следовательно, страховые принципы являются основой страховой деятельности, сопровождающих все этапы страхового процесса, начиная с преддоговорных отношения, дальше продолжая сопровождение договорных отношений и заканчивая участием в постдоговорных их видах.

По своей сути принципы агрострахования позволяют должным образом скоординировать профессиональной деятельности участников агрострахового рынка, направленную на нейтрализацию рисков различной видовой совокупности, отражая основополагающие принципы, обеспечивающие соответствующие условия реализации интересов всех участников указанного рынка в разрезе как социальных, так и экономических их видов.

По результатам исследования фундаментальные (базовые) страховые принципы классифицированы в три основные группы: первая — принципы, используемые как основа процесса организации и ведения страховой деятельности (группа основных страховых принципов) вторая — для управления рисками деятельности страховых компаний (группа дополнительных страховых принцип) третья — для включения в договора страхования особых клаузул (группа выборочных страховых принципов). Кроме того выделены совокупность принципов, которые являются специфическими и функционируют в агростраховании формируя методологическое обоснование для развития и распространения страховых отношений в аграрном секторе экономики, к которым по результатам исследования отнесены следующие принципы: добровольности участия, взаимной заинтересованностью, тарифной обоснованности, продовольственной безопасности, субсидирования и финансовой стабильности.

Такая систематизация позволит должным образом скоординировать профессиональную деятельность участников как страхового рынка, так и

агрострахового его сегмента направленную на нейтрализацию рисков различной видовой совокупности.

Ключевые слова: агрострахование, принципы страхования, страховая защита, сельскохозяйственные риски, страховые компании; агропроизводители и агростраховой рынок.

Annotation

Prokopchuk O.T.

Insurance Principles as a Methodological Basis for the Formation of Insurance Relations in the Agricultural Sector of the Economy

The specificity of the agrarian production process is associated with numerous risks of various species, which leads to a special formation of relationships between the subjects of the agro-insurance market, which should be based on certain specific principles.

The functioning of the agricultural insurance market and, accordingly, the formation of a system of insurance relations in the agricultural sector of the economy is based on certain principles that determine the basis for the functioning of the subject composition of the agricultural insurance market in the context of financial, economic, organizational and legal components.

Compliance with fundamental insurance principles ensures the possibility of achieving a balance of property interests of participants in insurance relations. The substantive basis of insurance principles regulates the value system of key subjects of the insurance market when concluding agricultural insurance agreements.

In this context, it should be noted that knowledge of the insurance methodology requires an unambiguous interpretation of the essence of the principles of the latter, which is the basis for the formation of insurance relations in the agricultural sector of the economy. Consequently, insurance principles are the basis of insurance activities accompanying all stages of the insurance process, starting with pre-contractual relations, then continuing to support contractual relations and ending with participation in their post-contractual types.

In essence, the principles of agricultural insurance make it possible to properly coordinate the professional activities of participants in the agricultural insurance market, aimed at neutralizing the risks of various types of population, reflecting the fundamental principles that provide appropriate conditions for the implementation of the interests of all participants in the specified market in the context of both social and economic types.

According to the results of the study, the fundamental (basic) insurance principles are classified into three main groups: first — the principles used as the basis of the process of organizing and conducting insurance activities (group of basic insurance principles); second — for risk management of insurance companies (group of additional insurance principles); third — to include special clauses in insurance contracts (group of selective insurance principles). In addition, a set of principles are highlighted that are specific and function in agricultural insurance, forming a

methodological basis for the development and distribution of insurance relations in the agricultural sector of the economy, to which, according to the research results, the following principles are attributed: voluntary participation, mutual interest, tariff justification, food security, subsidies and financial stability.

This systematization will allow to properly coordinate the professional activities of participants in both the insurance market and its agricultural insurance segment aimed at neutralizing the risks of various species.

Key words: *agricultural insurance, insurance principles, insurance protection, agricultural risks, rhinestone companies; agricultural producers and agricultural insurance market.*

УДК 519.87: 631.11

DOI 10.31395/2415-8240-2020-97-2-35-44

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ВСТАНОВЛЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ПЛАНУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА НА ЧЕРКАЩИНІ

В. С. УЛАНЧУК, доктор економічних наук

О. В. ЖАРУН, кандидат економічних наук

С. Ю. СОКОЛЮК, кандидат економічних наук

О. С. ТУПЧІЙ, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У статті розглянуто особливості застосування математичних методів і моделей в управлінні аграрними підприємствами. Проаналізовано роль математичних методів та моделей під час прийняття управлінських рішень менеджерами аграрних підприємств. Доведено, що застосування методів математичного моделювання економічних, маркетингових та виробничих процесів дає змогу ефективно використовувати наявну ресурсну базу в процесі досягнення стратегічних цілей аграрного підприємства.

Ключові слова: *математичні методи, економіко-математичне моделювання, управління, аграрні підприємства, сільськогосподарське виробництво.*

Постановка проблеми. В умовах конкуренції та економічної кризи сільськогосподарські підприємства повинні швидко адаптуватися під зміни, що виникають на ринку, вести інноваційну діяльність, використовувати новітні технології та методи підходу до управління бізнес-процесами. Під час проведення досліджень економічних процесів, що відбуваються в діяльності аграрних підприємств, все частіше використовують відповідний математичний інструментарій. З метою обґрунтування запропонованих стратегій їх подальшої